

1821 ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Κύκλος διαδικτυακών διαλέξεων

Υπο την
αιγίδα:

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

2^η Τετάρτη
24 Μαρτίου 2021
ώρα: 7.30 μ. μ.

Θέμα:

**Γεώργιος Σακελλάριος (1767-1838).
Ο βίος και το πολύπλευρο έργο
του Κοζανίτη ιατροφιλόσοφου.**

ΟΜΙΛΗΤΡΙΑ

Βασιλική Νοτοπούλου

Δρ Βιολόγος,
Διευθύντρια Γυμνασίου Ξηρολίμνης

ΣΥΝΤΟΝΙΖΕΙ

Βασιλική Βόντσα

Φιλόλογος,
Δρ Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Δ.Π.Θ.

Μάρτιος - Μάιος 2021

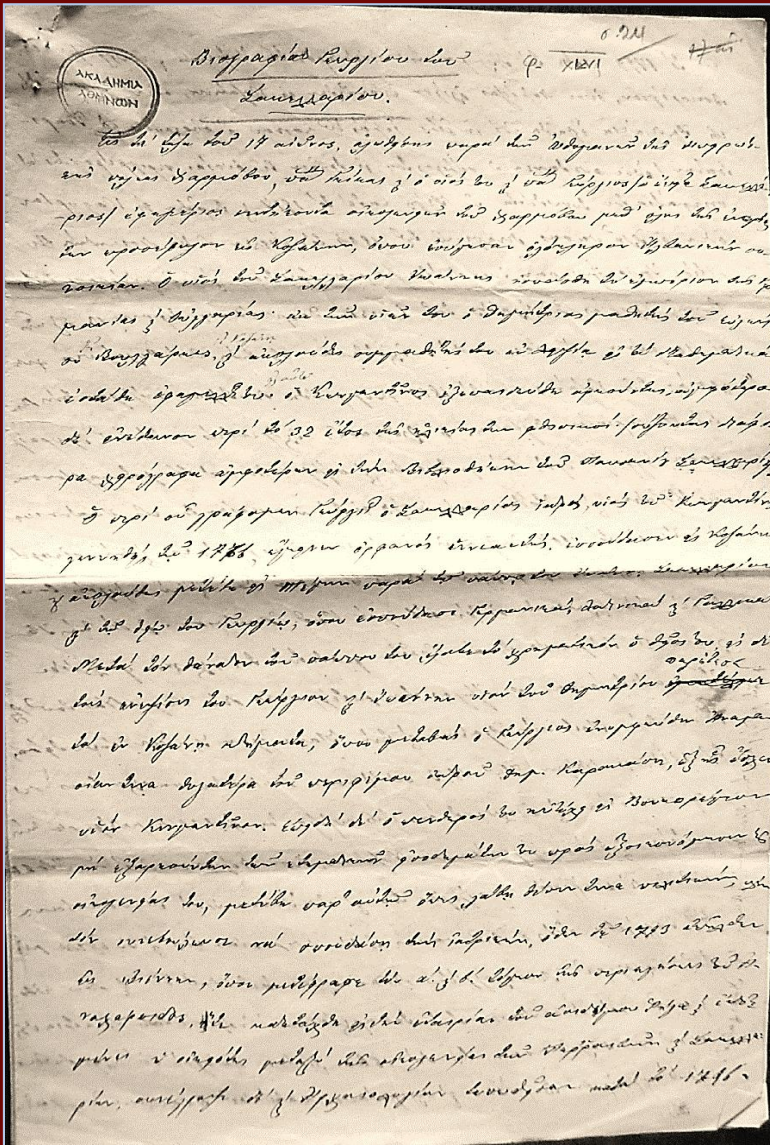
© ΑΒΕΛΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΟΥ

Γεώργιος Σακελλάριος (1767-1838)

**Ο βίος και το πολύπλευρο έργο
του Κοζανίτη ιατροφιλόσοφου**

**Βιογραφία Γ. Σακελλαρίου
ΚΕΜΝΕ/Ακαδημία Αθηνών**

Ο βίος του ιατροφιλόσου Γεωργίου Σακελλάριου είναι γνωστός από στοιχεία που αντλούνται από αυτόγραφους κώδικές του και από κτητορικά σημειώματά του εντύπων της προσωπικής του βιβλιοθήκης που φυλάσσεται από το 1961 στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης.

- Κοζάνη 1767-1838
- Θεωρείται απόγονος των πρώτων μεταναστών στην περιοχή της Κοζάνης, από το Χόρμοβο, ένα χωριό στα Ακροκεραύνια όρη της Ηπείρου.
- Ο πατέρας του Κωνσταντίνος ήταν γιος του εμπόρου-λογοτέχνη Ιωάννη Σακελλάριου και είχε άλλους τρεις αδερφούς εκ των οποίων ο ένας, Μάρκος, πέθανε σε μικρή ηλικία.
- Ο Γεώργιος μεγάλωσε με ανέσεις και με την καλύτερη για την εποχή του μόρφωση.

- Στρατιώτης, έμπορος, φιλόσοφος, ιστορικός, λογοτέχνης και γιατρός.
- Στην Πέστη σπούδασε φιλοσοφία και έμαθε τη γαλλική, τη λατινική και τη γερμανική γλώσσα.
- Στρατολογήθηκε (και υπήρξε και σημαιοφόρος) στο ελληνικό τάγμα του Αυστριακού Gedeon Ernst von Laudon, που είχε επιτυχίες κατά των Τούρκων σε σερβοκροατικές περιοχές. Μετά τη διάλυση του τάγματος, ο Γεώργιος επέστρεψε στην Κοζάνη όπου νυμφεύθηκε το 1790 τη θυγατέρα του Σιατιστινού γιατρού Δημητρίου Καρακάσση, Αναστασία. Από τον γάμο αυτό απέκτησε τον γιο του Κωνσταντίνο.
- Λόγω αβεβαιότητας ως προς την έναρξη και τη διάρκεια των ιατρικών σπουδών του, υποθέτουμε ότι ο Σακελλάριος ξεκίνησε τις ιατρικές σπουδές το 1795 ή και λίγο νωρίτερα στη Βιέννη.
- Κοντά στον Peter Frank ο Σακελλάριος απέκτησε μεγάλη ιατρική πείρα, ενώ John Brown άσκησε μεγάλη επιρροή στον τρόπο άσκησης της ιατρικής.

Ρήγας Βελεστινλής

- Στη Βιέννη, την εποχή των σπουδών του, γνωρίζεται με τον Ρήγα Βελεστινλή και μια βαθιά φιλία αναπτύσσεται μεταξύ των δύο ανδρών. Ο Σακελλάριος φαίνεται να επηρεάστηκε από τη δράση του Ρήγα.
- Έπαιξε, από την στιγμή που γνώρισε τον Ρήγα, σημαντικό ρόλο κατά την προεπαναστατική περίοδο και «κατέχεται όλος υπό της ιδέας της απελευθέρωσης της Ελλάδος». Σε σχετικά έγγραφα ο Σακελλάριος εμφανίζεται με τα αρχικά του ως G.S.
- Ο Ρήγας και οι σύντροφοί του εκτελούνται το 1798.
- Ο Σακελλάριος λαμβάνει το δίπλωμά του το 1799.

Βιέννη

Το ζήτημα της ύπαρξης μυστικής εταιρείας του Ρήγα απασχόλησε αρκετά και τον Κοζανίτη Γεώργιο Λασσάνη, υπασπιστή του Αλεξάνδρου Υψηλάντη. Σύμφωνα με τα συμπληρωματικά στοιχεία του γερμανικού χειρόγραφου σχετικά με τη *Φιλική Εταιρεία*, ο Λασσάνης γράφει (περί το 1828) . «Μίλησα με τον δόκτορα G.S., ο οποίος βοήθησε τον Ρήγα στην μετάφραση των επιστολών του 'Νέου Ανάχαρση'. Επίσης μίλησα με τον Παλαιόπουλο, τον προεστό του Καρπενησίου, που ήταν ένας από τους πιο θερμούς οπαδούς του Ρήγα στην Ελλάδα. Κανείς από αυτούς δεν ήξερε τίποτε που να αναφέρεται σε αναγνωριστικά σημεία ή στη μύηση μιας εταιρείας. Ομόφωνα όμως μου εξήγησαν, ότι ο Ρήγας απαιτούσε έναν όρκο σιωπής και συνεργασίας από εκείνους, στους οποίους εμπιστευόταν το σχέδιό του». Ο αναφερόμενος ως G.S. στο χειρόγραφο του Γεωργίου Λασσάνη είναι ο Γεώργιος Σακελλάριος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΣΣΑΝΗΣ
(1793 - 1870)

(Βουδα)Πέστη

Βουκουρέστι

- Στις 4 Απριλίου 1799 φεύγει από την Βιέννη και πηγαίνει στην Πέστη, όπου μένει τον Απρίλιο και τον Μάιο.
- Από την 1.9.1799 βρίσκεται στο Βουκουρέστι. Εκείνη την εποχή εργάζεται δίπλα στον πεθερό του Δημήτριο Καρακάση ως υπίατρος.
- Στις 15 Φεβρουαρίου 1800 επιστρέφει στην Κοζάνη, όπου διαμένει για μικρό χρονικό διάστημα. Έπειτα βρίσκεται στη Σιάτιστα, από 20 Απριλίου έως 18 Ιουλίου του 1800 και στη συνέχεια στην Τσαριτσάνη μετά από πρόσκληση των προεστών για ένα χρόνο. Στο διάστημα αυτό πεθαίνει η σύζυγός του.

Η φήμη του εκείνη την εποχή είναι πολύ μεγάλη.
Στα Αμπελάκια, που γνώριζαν μεγάλη ακμή, κατάφεραν
να τον πείσουν να μετακομίσει εκεί το 1804.
Εκεί γνώρισε πολλές τιμές και η φήμη του συνεχώς
μεγάλωνε.

Ο διοικητής του Μπερατίου,
Ιμπραήμ πασάς, τον παίρνει μαζί του,
μαζί με δύο βοηθούς ιταλούς γιατρούς.

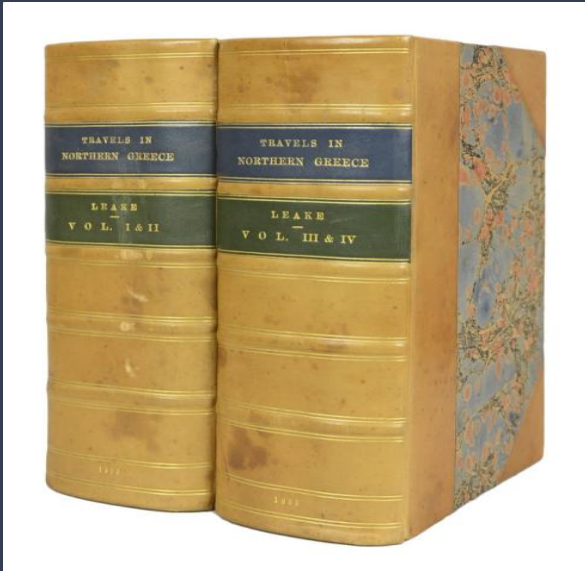
Στις 15 Ιουλίου 1805, ο Γεώργιος Σακελλάριος εμφανίζεται
στην Κοζάνη, όπου παραλαμβάνει από τον πεθερό του
Χαρίσιο Μεγδάνη το προικοσύμφωνο για τον δεύτερο
γάμο του με τη Μητιώ Μεγδάνη. Από τον γάμο τους
απέκτησαν τρία παιδιά.

Η Μητιώ (1790 – post 1863)
ζώντας με δύο λόγιους
άντρες, τον σύζυγό της και
τον πατέρα της, και
διαθέτοντας φιλομάθεια και
πνευματική καλλιέργεια,
έγινε γνωστή στην Ελλάδα και
στην Ευρώπη για την
προσφορά της στα ελληνικά
γράμματα με τη μετάφρασή
της των κωμωδιών του Carlo
Goldoni *Πατρική αγάπη* και
Πανούργος χήρα (έκδ. Βιέννη
1818)

- Στο Μπεράτι συνάντησε τον Σακελλάριο στις 13 Σεπτ. του 1805 ο Άγγλος περιηγητής W. M. Leake. Ο Leake μάλιστα μας πληροφορεί ότι ο Σακελλάριος εξαναγκάστηκε από τον Αλή πασά, μετά από πρόταση του Ιμπραΐμ πασά, να μεταβεί από τα πολιτισμένα Αμπελάκια στο κέντρο του αλβανικού βαρβαρισμού.
- Ο Leake, όταν επισκέφθηκε την Κοζάνη στις 5 Δεκ. 1806, ενώ ο Σακελλάριος διέμενε στο Μπεράτι, πέρασε και από το αρχοντικό του Σακελλαρίου, το οποίο θεωρεί αντάξιο των θυσιών του Σακελλαρίου, που εξαναγκάζεται να εργάζεται στο Μπεράτι ως γιατρός των Τούρκων.

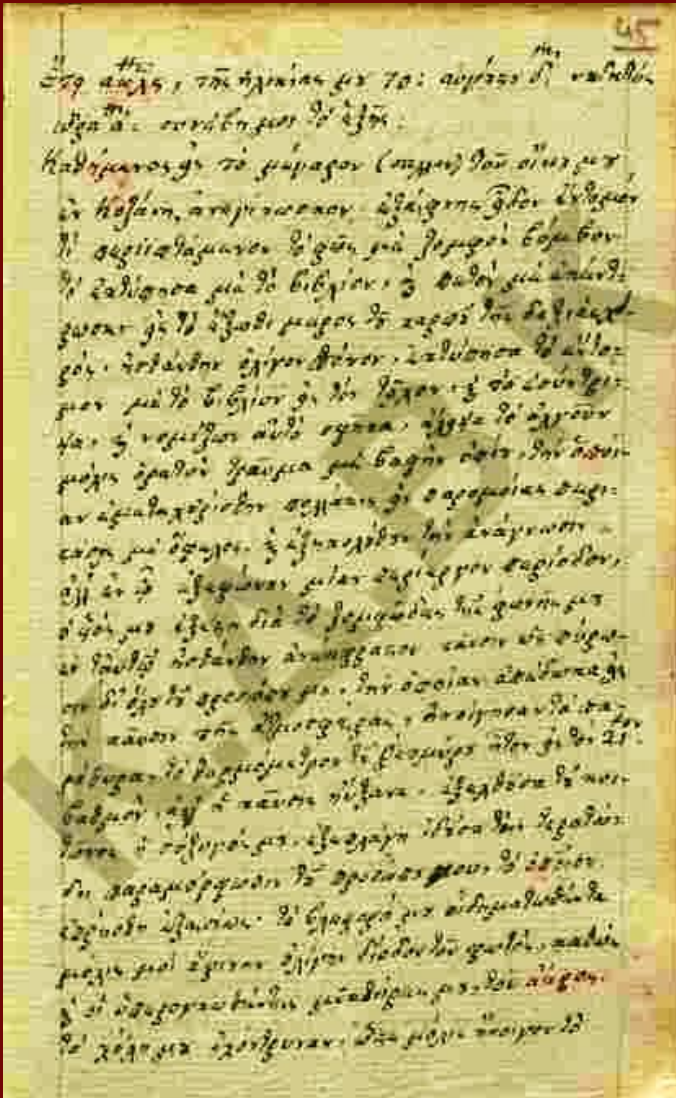

Γουλιέλμος Μαρτίνος Ληκ,
(1777-1860)

- Ο Σακελλάριος καλείται από τον Αλή πασά των Ιωαννίνων να θεραπεύσει τον γιο του, που κινδυνεύει με θάνατο, κάτι που πραγματοποιεί με επιτυχία. Μένει εκεί από το 1807 έως 13 Μαΐου 1813 με αμοιβή 6.000 γρόσια.
- Το 1817 βρίσκεται στο Μπεράτι, ως γιατρός και κηδεμόνας του Σαλή πασά, γιου του Αλή πασά, και στη συνέχεια εργάζεται ως γιατρός του Ισμαήλ πασά στα Γιάννενα.
- Το 1823 ο Σακελλάριος βρίσκεται στο στρατόπεδο της Αλαμάνας. Το 1829 είναι γιατρός του Σελήμ Μεχμέτ πασά στη Λάρισα και στη συνέχεια του αρχιστράτηγου
- Χουσεΐν πασά Γαβανοζόγλου στο Μοναστήρι (Μπίτολα).

Κώδ. ΔΒΚ 366, φ. 46^ρ: Αυτόγραφο αναφορά
Γ. Σακελλαρίου στο τσίμπημα του αγριοκούμπανου,
Κοζάνη 1836.

Στις 4 Αυγούστου 1836 ο ιατροφιλόσοφος
βρίσκεται στην Κοζάνη.

Τον τσιμπάει κάποιο έντομο,
ένας αγριοκούμπανος.

Το πρήξιμο ξεκίνησε από τον καρπό
του δεξιού του χεριού

και στη συνέχεια πρήστηκε
όλο το σώμα και το πρόσωπό του.

Μετά από γενικές αφαιμάξεις,
καθολικά λουτρά και άλλα ιατρικά,

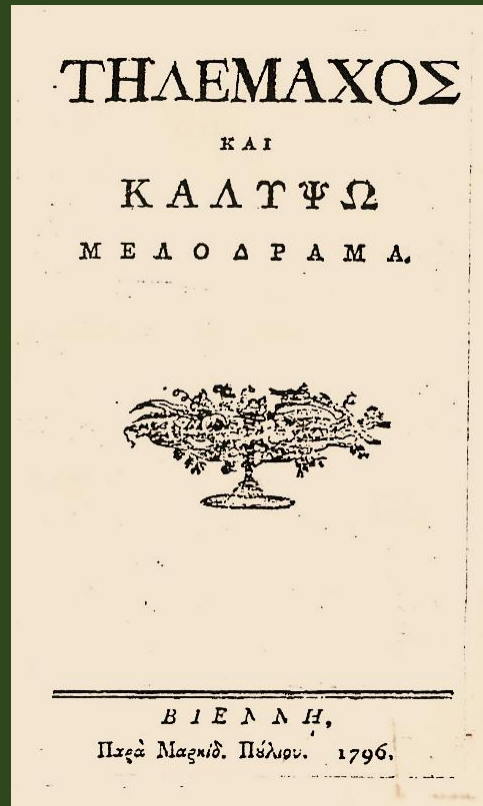
συνήλθε για λίγο, αλλά έγινε φιλάσθενος
και τον Οκτώβριο 1838,

μετά από τετράμηνη παραλυσία,
πέθανε σε ηλικία 73 ετών.

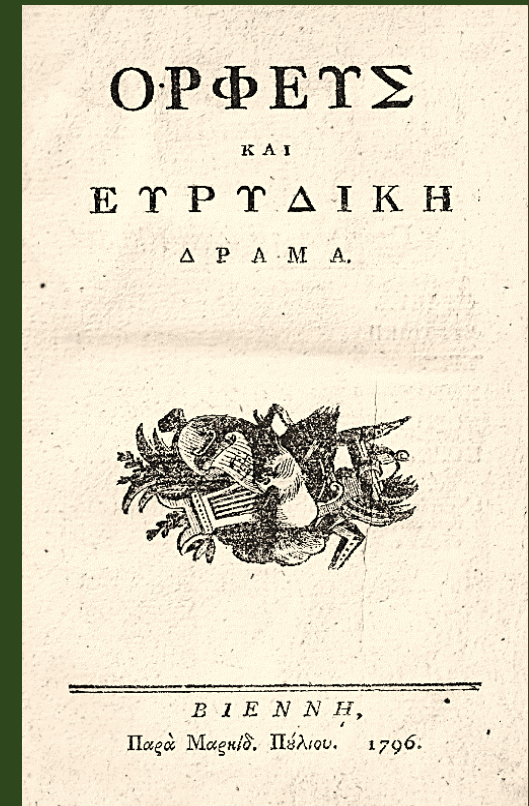
ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ

Κόδρος (Πέστη 1786).
Πιθανότατα αποτελεί μετάφραση
της τραγωδίας *Codrus* (1757)
του Johann Friedrich Cronenk
(1731-1758)

Μετάφραση του *Telemachus
und Calypso* του Johann
Christoph Frauendorf, που
μελοποιήθηκε για μπαρόκ
όπερα από τον Georg Kaspar
Schürmann (1672-1751).

Μετάφραση από τα γαλλικά.
Το πρωτότυπο είναι το
ομώνυμο έργο (όπερα) του
μουσουργού Christoph
Willibald Glück (1714-1787)

Μαζί με τον Αθανάσιο Χριστόπουλο και τον Ιωάννη Βηλαρά, ο Σακελλάριος συμπληρώνει την τριάδα των πρώτων Νεοελλήνων ποιητών, που τυχαίνει να είναι και οι τρεις ιατροί. Βάσει του ποιητικού του έργου, ο Κ. Θ. Δημαράς κατατάσσει τον Σακελλάριο στο μεταίχμιο μεταξύ προρομαντισμού και κλασικισμού

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
ΙΑΤΡΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΚΟΖΑΝΗΣ
Π Ο Ι Η Μ Α Τ Ι Α.

Προσφωνηθέντα παρ' αὐτοῦ
Τῷ Ἐντιμωτάτῳ

κυρίῳ κυρίῳ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝῶ ΤΑΚΙΑΤΖῃ,

οὗτινος καὶ τῆ δαπάνῃ τύποις Ἐξεδόθησαν.

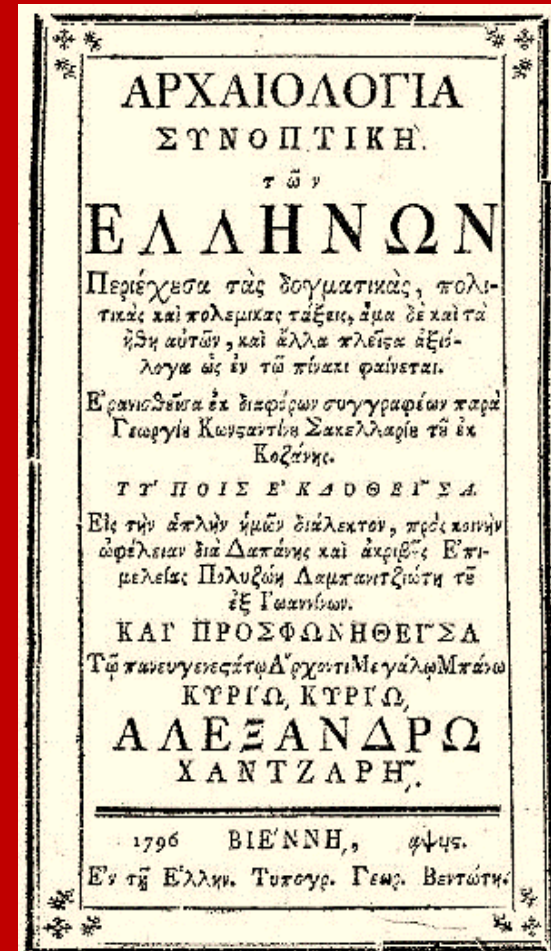
EN BIENNῆ

κατὰ τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Ἰωάννου Σνεϊτρερ.
1817 ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ.

Το 1796 εκδίδεται στη Βιέννη στο ελληνικό τυπογραφείο του Γ. Βεντότη η *Αρχαιολογία* του Σακελλαρίου, η οποία αποτελεί μετάφραση γερμανικού έργου του Joh. Heinrich Daniel Moldenhawer *Alterthümer der Griechen* (κεφάλαιο στο έργο του ίδιου *Einleitung in die Althertümer der Egyptier, Jüden, Griechen u[nd] Römer*, Königsberg-Leipsig 1754).

Με την έκδοση αυτή καταβαλλόταν η προσπάθεια γνωριμίας του αναγεννώμενου Ελληνισμού με την Αρχαία Ελλάδα και η σύνδεση του Νέου Ελληνισμού με τη λαμπρή Αρχαιότητα.

Την σύνδεση του Ελληνισμού με την λαμπρή αρχαιότητα εξυπηρετούσε επίσης η έκδοση *Περίηγησις του Νέου Αναχάρσιδος εις την Ελλάδα*, μετάφραση από τα γαλλικά του J. Barthelemy (1788), τυπωμένο από τους Μαρκίδες Πούλιου στη Βιέννη το 1797. Ο Σακελλάριος μετέφρασε τους τρεις πρώτους τόμους, ενώ ο Ρήγας και ο κύκλος του ανέλαβε τον τέταρτο τόμο.

Π Ε Ρ Ι Η Γ Η Σ Ι Σ

τοῦ

ΝΕΟΥ ΑΝΑΧΑΡΣΙΔΟΣ

εις τὴν

ΕΛΛΑΔΑ

περὶ τὸ μέσον τῆς τετάρτου Αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ.
Συντεθείσα ἐν τῇ Γαλλικῇ διαλέκτῳ παρὰ τῆς

Κυρίου.

Β Α Ρ Θ Ο Δ Ο Μ Α Ι Ο Υ,

Καὶ μεταφρασθεῖσα

παρὰ

Γεωργίου Κωνσταντίνου Σακελλαρίου

τῆς ἐκ Κοζάνης,

τύποις δὲ ἐκδοθεῖσα

Δαπάνῃ Φιλελλήνων.

Τ Ο Μ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο Σ.

Ἐν Βιέννῃ

1797

Π α ρ ᾶ Μ Α Ρ Κ. Π Ο Υ Λ Ι Ο Υ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ.

τ δ ν

ΕΛΛΗΝΩΝ

Περιέχεται τὰς δογματικὰς, πολι-
τικὰς καὶ πολεμικὰς τάξεις, ἀμὰ δὲ καὶ τὰ
ἔθνη αὐτῶν, καὶ ἄλλα κλείει ἀξιό-
λογα ὡς ἐν τῷ πύκτι φαίνεται.

Ἐπισημαίνεται ἐκ διαφόρων συγγραμμάτων παρὰ
Γεωργίου Κωνσταντῆ Σακελλαρίου τὰ ἐκ
Κοζάνης.

Τ Τ Π Ο Ι Σ Ε Κ Λ Ο Θ Ε Γ Σ Α

Εἰς τὴν ἀπλὴν ἡμῶν διάλεκτον, πρὸς κοινὴν
ὠφέλειαν διὰ Δαπάνης καὶ ἀκριβοῦς Ἐπι-
μελείας Πολυζώῃ Δακτυλογράφῳ τῷ
ἐξ Γαλιπποῦ.

Κ Α Γ Π Ρ Ο Σ Φ Ω Ν Η Θ Ε Γ Σ Α

Τῷ πανευγενεστάτῳ Ἀρχιεπιμεγάλῳ Μπαῶ

ΚΥΡΓΙΩ, ΚΥΡΓΙΩ,

Α Λ Ε Ξ Α Ν Δ Ρ Ω

Χ Α Ν Τ Ζ Α Ρ Η ᾽.

1796 ΒΙΕΝΝΗ, φψψ.

Ἐν τῇ Ἑλλην. Τυπογρ. Γεωρ. Βεντώτη.

Π Ε Ρ Ι Η Γ Η Σ Ι Σ

τοῦ

ΝΕΟΥ ΑΝΑΧΑΡΣΙΔΟΥΣ

εἰς τὴν

Ε Λ Λ Α Δ Α

περὶ τὸ μέσον τῆ τεταγμένου Αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ.

Συντεθείσα ἐν τῇ Γαλλικῇ διαλέκτῳ παρὰ τῷ

Κυρίου

Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Υ,

Καὶ μεταφρασθεῖσα

παρὰ

Γεωργίου Κωνσταντῆ Σακελλαρίου

τῷ ἐκ Κοζάνης,

τύποις δὲ ἐκδοθεῖσα

Δαπάνῃ Φιλελλήνων.

Τ Ο Μ Ο Σ Π Ρ Ο Τ Ο Σ.

Ἐν Βιέννῃ

1797

Π α ρ ᾽ Ἰ Μ Α Ρ Κ. Π Ο Τ Τ Ι Ο Υ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΙΑΤΡΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΚΟΖΑΝΗΣ

Π Ο Ι Η Μ Α Τ Ι Α.

Προσφωνηθέντα παρ' αὐτοῦ

Τῷ Ἐντιμωτάτῳ

κυρίῳ κυρίῳ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝῶ ΤΑΚΙΑΤΖΗ,

οὗτος καὶ τῇ δαπάνῃ τύποις ἔξεδύθησαν.

EN BIENNE

κατὰ τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Ἰωάννου Σνεϊρερ.

1817 ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ.

Ανέκδοτα έργα

- **Αποτέλεσμα τῆς φιλεκδικήσεως** (Πέστη 1788), από τα γαλλικά με απλούς στίχους· το αναφέρει ο Ζαβίρας. Η μετάφραση λανθάνει, ενώ είναι άγνωστο το πρωτότυπο
- **Ρωμαῖο καὶ Ἰουλία** (Πέστη 1789), τραγωδία πενταδράματος καταλογάδην· το αναφέρει ο Ζαβίρας. Η μετάφραση λανθάνει. Πρόκειται βέβαια για το κλασικό έργο του Σαίξπηρ, παρόλο που δεν αναφέρεται το όνομά του
- **Ρομπέρτ καὶ Φλοριάδε**, αχρονολόγητο, τραγωδία καταλογάδην διαιρεμένη σε δράματα. Η μετάφραση λανθάνει· την αναφέρει ο Ζαβίρας. Ζαβίρας, *Νέα Ελλάς*, σ. 243
- **Μετάφραση του έργου του Cousin Despréaux (1743-1818), *Histoire générale et particulière de la Grèce***, Παρίσι 1780-1789. Η μετάφραση εκπονήθηκε στο Μπεράτι κατά τη περίοδο 1804-1806. Μεταφράστηκαν 13 τόμοι
- **Μετάφραση του Γ' μέρους του έργου του αββά Millot, *Elémens d'Histoire générale***, Παρίσι 1809 – στη ΔΒΚ σώζονται ο 1ος και ο 11ος τόμος του γαλλικού πρωτοτύπου, που προέρχονται από τη βιβλιοθήκη του Σακελλαρίου
- **Μετάφραση του έργου του Jean-Pierre de Bougainville (1722-1763), *Vues générales sur les antiquités grecques du premier âge, et sur les premiers Historiens de la nation Grecque, considérés par rapport à la Chronologie* (1764)**
- **Συλλογή λέξεων κατ' αλφάβητον**. Το έργο περιέχεται χωρίς τίτλο στον αυτόγραφο κώδικα X361 (Βιβλ. Εισ. 676/61) του Σακελλαρίου
- **Συλλογή σπανίων λέξεων.**
- **Συλλογή λέξεων κατ' αλφάβητον**

Το ιατρικό έργο

- Διαφαίνεται το είδος και το επίπεδο των γνώσεων που διέθετε ένας επιφανής ιατρός όπως ο Σακελλάριος κατά την εποχή αυτή.
- Τα έργα του αποτελούν μεταφράσεις κυρίως από γερμανικά πρωτότυπα.
- Ταυτίστηκαν σε τρεις από τις πέντε περιπτώσεις (*Πρακτική Θεραπευτική, Χημική, Θεωρία Ονειράτων*).
- Για τα έργα *Νοσολογία* και *Παθολογία*, παρόλο που ελέγχθησαν αρκετές εκδόσεις της εποχής του Σακελλαρίου, και κυρίως γερμανόγλωσσες εκδόσεις, που υπάρχουν στη βιβλιοθήκη του, δεν κατέστη δυνατόν να εντοπιστεί το πρωτότυπο.
- Ο Σακελλάριος κατέγραψε, επίσης, σε αυτόγραφους κώδικές του –στα ελληνικά και στα λατινικά– περιστατικά και ιστορικά ασθενειών, που αντιμετώπισε κατά τη 40χρονη θητεία του ως ιατρού, τόσο στη Βιέννη όσο και στον ελληνικό χώρο.

Τα ιατρικά χειρόγραφα

1. Κώδ. ΔΒΚ/Γ. Σακ. Ι΄ (Σιγάλας 9), 1797

Τίτλος: *Illustrissimi consilarii aulici C. R. A. M. Directoris et professoris Praxeos medicae in Nosocomeio Vindobonensi Domini Petri Frank praelectiones de examine argotantium et retentionibus. Anno MDCCXCVII Mensis Novembrii.* - Σημειώσεις του Σακελλαρίου από τις παραδόσεις του Johann Peter Frank στη Βιέννη (στα λατινικά).

2. Κώδ. ΔΒΚ/Γ. Σακ. Ιε΄, 1797 (4^ν) 1798

Τίτλος: *Georgii Sacellarii medicinae Doctoris Adnotationes et observationes clinici instituti Vindobonensis.*
Γεωργίου Σακελλαρίου κλινικές σημειώσεις τε και παρατηρήσεις

3. Κώδ. ΔΒΚ/Γ. Σακ. Ιη΄ (Σιγάλας 1), 1798

Τίτλος: *Georgii Sakellarii Medicinae Doctoris Historiae Morborum quos in clinico instituto Nosocomeii Vindobonensis sub auspiciis illustri Domini Petri Frank Professoris Praxeos Medicae et consilarii Aulici C.R.M. tractavit an(n)o 1798.* Γεωργίου Σακελλαρίου ιατρού Ιστορίαι των νόσων ως εθεραπευσεν εν τω κλινικώ του εν Βιέννη Νοσοκομείου

4. Κώδ. ΔΒΚ/Γ. Σακ. Ιγ΄ (Σιγάλας 4), περ. 1800

Σημειωματάριο του Γεωργίου Σακελλαρίου, που περιλαμβάνει ιατρικές παρατηρήσεις του Σακελλαρίου και προέρχεται από την περίοδο της Βιέννης, (κυρίως στα λατινικά, αλλά και στα γερμανικά)

5. Κώδ. ΔΒΚ/Γ. Σακ. Ιστ΄, περ. 1799-1836

Τίτλος: *Georgii Sakellarii Medicinae Doctoris observationes Practicae.* Γεωργίου Σακελλαρίου Πρακτικά παρατηρήσεις.

Σημειωματάριο του Γεωργίου Σακελλαρίου με σημειώσεις από ιστορικά διαφόρων ασθενειών σε διάφορες πόλεις της Ηπείρου, Μακεδονίας και Θεσσαλίας, καθώς και σημειώσεις από ιατρικά βιβλία (στα λατινικά).

6. Κώδ. ΔΒΚ/Γ. Σακ. Ιζ΄ (Σιγάλας 2), 1798

Τίτλος: *Georgii Sakellarii Medicinae Doctoris Adnotationes Medicae.*

Σημειωματάριο του Γεωργίου Σακελλαρίου με σημειώσεις για διάφορα ιατρικά θέματα από ιατρικά βιβλία (στα λατινικά, γερμανικά και γαλλικά).

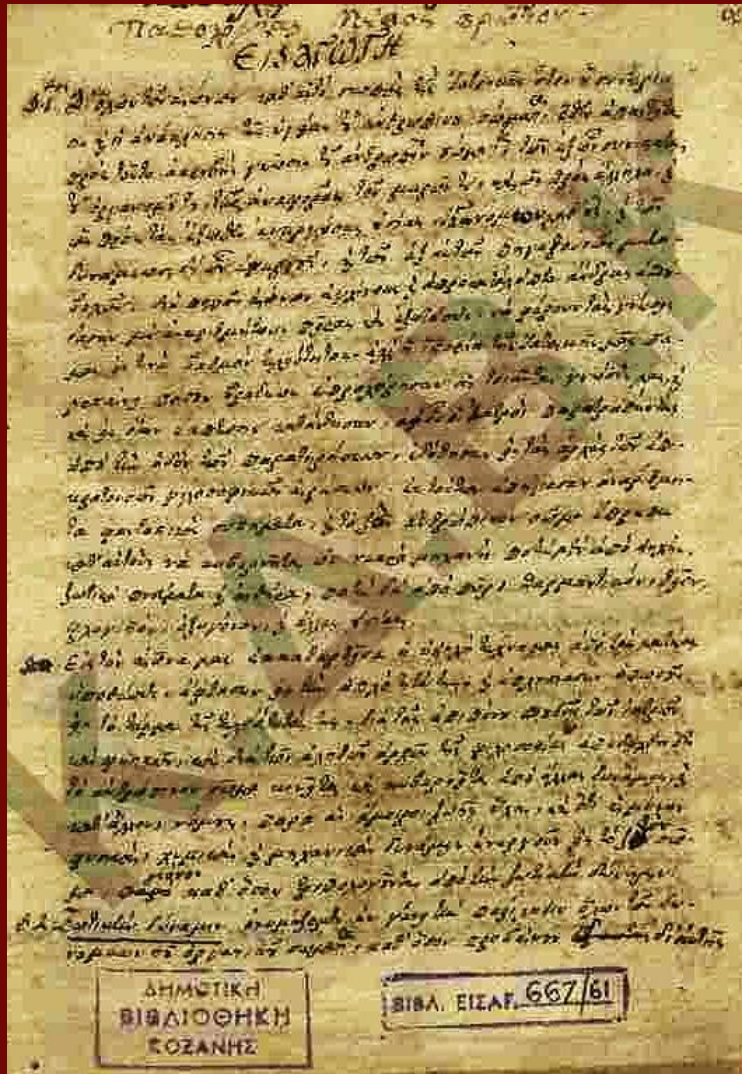
Το ιατρικό έργο

Κώδ. ΔΒΚ 387, σ. 5: Γ. Σακελλάριος, *Θεραπευτική*

1. *Πρακτική Θεραπευτική*, μέρος πρώτο, Γενική Θεραπευτική.

- Το δεύτερο μέρος, *Ειδική Θεραπευτική*, εξέπεσε.
- Το έργο αυτό αποτελεί μετάφραση από τα γερμανικά. Μετά από αντιβολή ταυτίστηκε με το έργο του Christoph Wilhelm Hufeland, *System der praktischen Heilkunde: ein Handbuch für akademische Vorlesungen und für den praktischen Gebrauch*, Βιέννη 1802
- Πιστή μετάφραση
- 364 σελίδες – 15 κεφάλαια – 217 παράγραφοι
- Θεραπευτική δύναμη της φύσης - θεραπεία – υγεία - νόσος
- Τρόποι θεραπείας
- Ενέργεια ιατρικών
- Θεραπευτικοί μέθοδοι – οκτώ μέθοδοι
- Σ.τ.Μ. - Σημειώσεις του Μεταφραστή (10)

Το ιατρικό έργο

Κώδ. ΔΒΚ 354, σ α: Παθολογία

2. Έγχειρίδιον τῆς πρακτικῆς Παθολογίας ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ μεταφρασθὲν παρὰ Γεωργίου Σακελλαρίου Ἱατροῦ. Μέρος πρῶτον.

- Το πρωτότυπο του έργου δεν κατέστη δυνατόν να ταυτιστεί, παρά την αντιβολή με ξενόγλωσσες ιατρικές εκδόσεις της εποχής. (364 σελίδες)

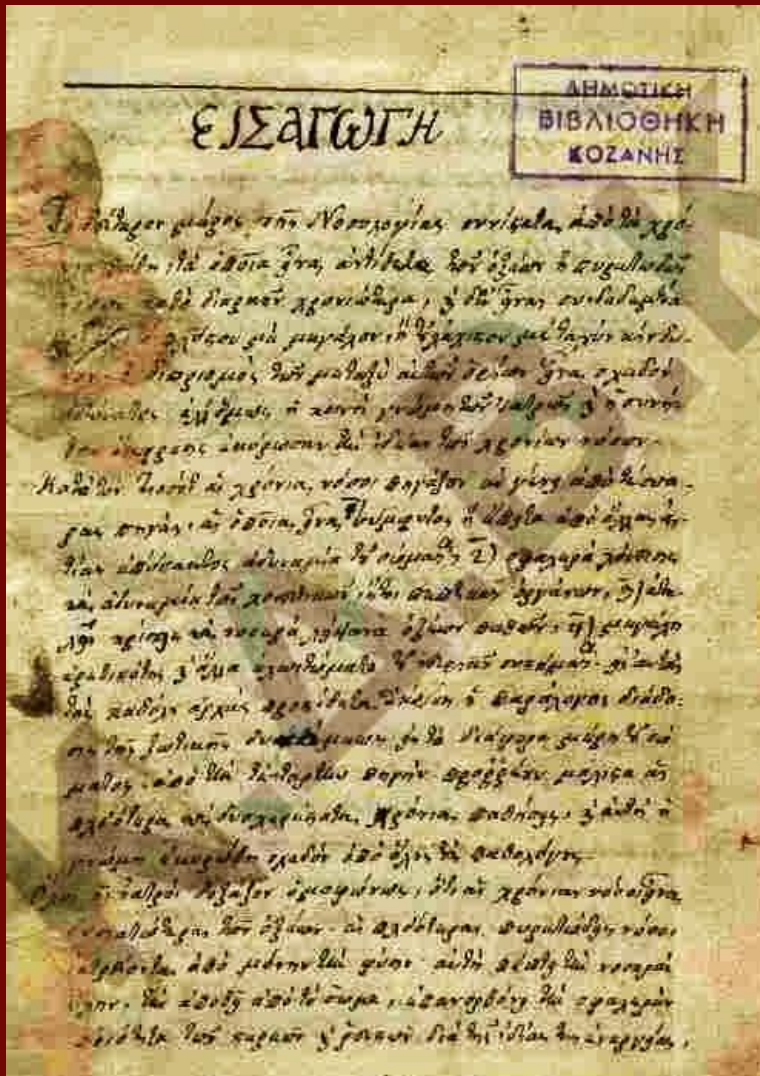
Περιγραφή πυρετώδων νόσων:

- Χαρακτήρας – ενδείξεις
- Αιτίες (προσεχής και πρακαταρκτικές)
- Θεραπίες (εσωτερικά και εξωτερικά ιατρικά)
- Δίαιτα – Διαγωγή
- Πρακτικά παραγγέλματα προς νέους ιατρούς
- Εκλογή σύνθετων ιατρικών (85 συνταγές)
- Σ.τ.Μ. Σημειώσεις του Μεταφραστή (3)

Το ιατρικό έργο

3. **Νοσολογία, περί χρονίων νόσων, β' μέρος.** Το Εγχειρίδιον της Πρακτικής Παθολογίας και η Νοσολογία, περί χρονίων νοσημάτων αποτελούν το α' και β' μέρος ενός έργου. (402 σελίδες)

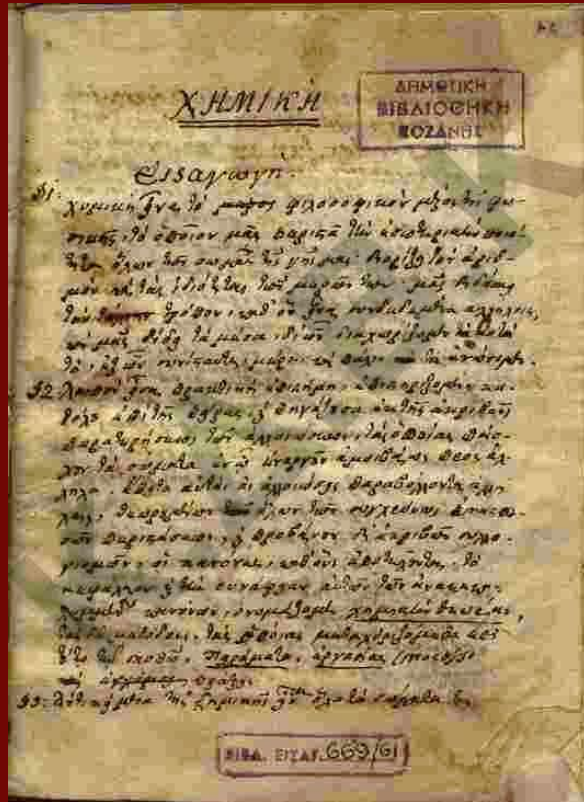
- Το πρωτότυπο του έργου δεν κατέστη δυνατόν να ταυτιστεί, παρά την αντιβολή με ξενόγλωσσες ιατρικές εκδόσεις της εποχής
- Εισαγωγή (σ. 1-6).
- Χρόνιες νόσοι (σ. 7-308).
- Περί παιδικών νόσων (σ. 309-341).
- Περί θεραπείας των υπό εξωτερικών αιτιών εις κίνδυνον αιφνιδίως πιπτόντων ανθρώπων (σ. 343-369).
- Εκλογή σύνθετων ιατρικών (σ. 371-389) – 85 συνταγές
- Συνταγή για «βεβλαμμένους οδόντες» (σ. 390).
- Συνταγή για κατασκευή μοσχοσάπουνου (σ. 390).
- Θεραπεία αντιχολερική (σ. 391).
- Σ.τ.Μ. Σημειώσεις του Μεταφραστή (6)
- Περίπου 150 περιπτώσεις νόσων και νοσηρών καταστάσεων

Κώδ. ΔΒΚ 363, σ. 1: Γ. Σακελλάριος, **Νοσολογία**

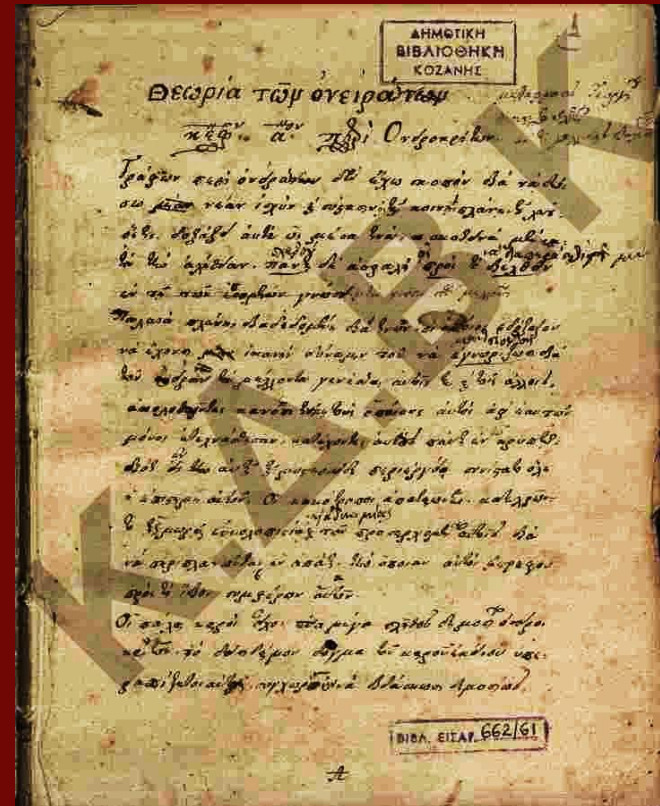

Άλλα επιστημονικά έργα

Χημική (σ. 62): Η Χημική αυτή είναι έκδεδομένη γερμανιστί κατά τὸ 1798 ἔτος.

- Έργο του Joseph Franz Edlen von Jaquin, *Lehrbuch der allgemeinen und medicinischen Chymie zum Gebrauch seiner Vorlesungen*, τ. 1, Βιέννη 21798
- Μετά την εισαγωγή (σ. σ. 1-7) ακολουθούν ενενήντα δύο ενότητες με αρίθμηση από Α έως 4B καθώς και 683 υποενότητες.

Θεωρία Ὀνειράτων. Μεταφραθεῖσα ἐκ τῆς Γαλλικῆς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀπλοελληνικὴν Διάλεκτον παρὰ Γεωργίου Κωνσταντίνου Σακελλαρίου ἐν ἔτει ,αψ4α' [1791] ἐν Πέστα

- Μετάφραση από: Jérôme Richard, *La théorie des songes*, Παρίσι 1766. Περιέχει 22 κεφάλαια (Α' -ΚΒ') και επίλογο.

Χημική : Μετά την εισαγωγή (σ. σ. 1-7) ακολουθούν 92 ενότητες με αρίθμηση από Α έως 4B καθώς και 683 υποενότητες – 240 σελίδες

Χυμική εἶναι τὸ φιλοσοφικὸν μέρος τῆς φυσικῆς, τὸ ὁποῖον μᾶς παριστᾷ τὴν ἐσωτερικὴν ποιότητα ὄλων τῶν σωμάτων τῆς γῆς μας. Διορίζει τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰς ιδιότητας τῶν μερῶν των, μᾶς διδάσκει τὸν τρόπον, καθ' ὃν εἶναι συνδεδεμένα ἀλλήλοις, καὶ μᾶς δίδει τὰ μέσα, δι' ὧν διαχωρίζομεν αὐτὰ τά, ἐξ ὧν συνίστανται, μέρη, καὶ πάλιν τὰ ἐνώνομεν

Τα ορυκτά σώματα διαιρούνται ως προς τις χημικές ιδιότητές τους σε τέσσερις κατηγορίες:
α) Ἄλατα, β) Γαῖαι, γ) Καύσιμα, δ) Μέταλλα.

Θεωρία Ὀνειράτων : Περιέχει 22 κεφάλαια (Α' -ΚΒ') και επίλογο. (114 σελίδες)

- *Ἐν τίνι καταστάσει τε καὶ χρόνῳ γίνονται τὰ ὄνειρατα; Ἐχουσιν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὄνειρατα;*
- *Περὶ ὄνειροκρίτων*
- *Φυσικὴ αἰτία τῆς περὶ τῶν Νυκτοβάτων κινήσεως. Παρατηρήσεις περὶ τούτου*
- *Παρατηρήσεις περὶ ἐκστατικῶν καὶ ὀπτασίας ὄρων*
- *Χαρακτήρ τῶν μελαγχολικῶν. Εἰκόνες ἦτοι ἄτομα τοῦ Δημοκρίτου. Αἰτίαι τῶν ὄνειρων*
- *Ποικιλότης τῶν ὄνειράτων, ἐνεργητικότης τῆς φαντασίας, διάφοροι ἐνέργειαι τῶν αἰσθήσεων*

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Ο Γ. Σακελλάριος είναι εκπρόσωπος μιας ανερχόμενης κοινωνικοοικονομικά τάξης στην Κοζάνη και τη Δυτική Μακεδονία, η οποία ανέδειξε σημαντικούς λογίους που ασχολήθηκαν και με την ιατρική. Ανήκει στους σημαντικούς Έλληνες ιατρούς και λογίους της περιόδου του α΄ μισού του 19^{ου} αιώνα.
- Ως έμπορος, ιατρός, λογοτέχνης, διανοούμενος, συμμετέχων στις προεπαναστατικές διεργασίες, βρίσκεται στην πρώτη γραμμή των Ελλήνων διανοουμένων. Έχοντας γνωρίσει στη Βιέννη τον Ρήγα Βελεστινλή, συμμετέχει στην προώθηση της ιδέας για την απελευθέρωση των Ελλήνων.
- Σπουδάζοντας Ιατρική στη Βιέννη κατά το τέλος του 18^{ου} αι., ήρθε σε επαφή με σπουδαίους γιατρούς (Peter Frank, John Brown), που επηρέασαν τη σκέψη του και τον τρόπο άσκησης της Ιατρικής. Γνώριζε και την τελευταία λέξη της ιατρικής επιστήμης της εποχής του, και προσπάθησε να την εισαγάγει στον ελληνικό χώρο με μεταφράσεις.
- Στο πλαίσιο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, το ιατρικό έργο του είναι σημαντικό ως προς τη μεταφορά της ιατρικής γνώσης της Δυτ. Ευρώπης στον ελληνικό χώρο. Κορυφαίοι ιατροί όπως οι Brown, Frank, Hufeland, Tissot, Plenk, Röschlaub, καθώς και οι θεωρίες και οι επιστημονικές τους μέθοδοι, αναφέρονται στα χειρόγρατά του, ενώ τα βιβλία τους κοσμούν τη βιβλιοθήκη του. Ο ίδιος είχε επαφές και με γιατρούς της περιοχής Κοζάνης, αλλά και ευρύτερα στον ελληνικό χώρο (Περδικάρης, Καρακάσσης, Μεγδάνης, Ασάνης).
- Τα ιατρικά του έργα αποτελούν επιστημονικό οδηγό για κάθε ιατρό της εποχής. Βασική προτροπή προς τους ιατρούς αποτελεί η δημιουργία «φακέλου» για κάθε ασθενή.
- Προσπάθεια οργάνωσης και καταγραφής περιστατικών που αποτελεί πλούσια πηγή γνώσης και εμπειρίας για νεότερους και παλαιότερους ιατρούς.
- Στο ιατρικό του έργο καταδεικνύει επίπεδο της Ιατρικής κατά την εποχή αυτή (Επεμβάσεις και χειρουργικά όργανα, χρήση βοτάνων και χημικών σκευασμάτων, έμφαση στην πρόληψη και εμβολιασμός - ευλογία).
- Παρασκευή σύνθετων ιατρικών – συνταγές / Καταγραφή πειραμάτων / Δημιουργία ιατρικής ελληνικής ορολογίας.

**Ο Κοζανίτης ιατροφιλόσοφος
Γεώργιος Σακελλάριος
είναι κορυφαίος επιστήμονας και
διανοούμενος της εποχής του
και η επανατοποθέτηση της
προτομή του στο κέντρο της πόλης
θα εξυπηρετούσε συμβολικούς και
ουσιαστικούς λόγους.**

Βιβλιογραφία - Βραχυγραφία

Αρχειακό υλικό

- ΚΕΜΝΕ/Ακαδημία Αθηνών, Αρχείο Οικονόμου, φάκελος XLVI
- Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης (ΔΒΚ):
  - κώδ. 30, 50, 111, 127, 132, κώδ. Βαπτίσεων 2 (1759-1851)
  - κώδ. (Γ. Σακελλαρίου) 176, 177, 178, 354, 355, 361. 362, 363, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 379, 380, 381, 383, 384, 385, 386, 387, 388
  - αρχειακός κώδ. 1 (Ι. Ν. Αγ. Νικολάου 1746 κ.ε.), 140 (Επισκοπής Σερβίων και Κοζάνης 1768-1826)
- Ιερά Μονή Μεταμορφώσεως Οσίου Νικάνορος (Ζάβορδας): κώδ. 201 (σήμερα αρχειακός κώδ. ΔΒΚ 47)

Μελέτες

- Ackerknecht, Erwin H., *Ιστορία της Ιατρικής*, μτφ. Γ. Ηλιάδης – Β. Καρατζούλης, εκδ. Μαραθιά, Αθήνα 1998
- Αλευράς, Γ. Χρ., *Ο Κοζανίτης έμπορος Κωνσταντίνος Δ. Τακιατζής (1812-1896). Οι οικονομικές δραστηριότητές του την περίοδο 1840-1855 σύμφωνα με ανέκδοτα έγγραφα από το Αρχείο Τακιατζή*, [Εταιρεία Δυτικομακεδονικών Μελετών, 2], Κοζάνη 2016
- Άμαντος, *Ανέκδοτα έγγραφα περί Ρήγα Βελεστινλή = Κ. Άμαντος, Ανέκδοτα έγγραφα περί Ρήγα Βελεστινλή*, [Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων. Ιστορική και Λαογραφική Βιβλιοθήκη, 7], Αθήνα 1930 (ανατύπ.: Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης “Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα”, Αθήνα 1997)
- Αραβαντινός, Σπ. Π., *Ιστορία του Αλή πασά του Τεπελενλή συγγραφείσα επί τη βάσει ανεκδότου αρχείου του Παναγιώτου Αραβαντινού*, Αθήνα 1895
- Βακαλόπουλος, *Ιστορικά δοκίμια Λασσάνη = Κ. Απ. Βακαλόπουλος, Τρία ανέκδοτα ιστορικά δοκίμια του φιλικού Γεωργίου Λασσάνη*, [Μακεδονική Βιβλιοθήκη, 41], Θεσσαλονίκη 1973
- Bartholdy, J. L. S., *Ταξιδιωτικές εντυπώσεις από την Ελλάδα 1803-1804*, μτφ. Φ. Κονδύλης, εκδ. Εκάτη, Αθήνα 1993
- Castiglioni Arturo, *Ιστορία της Ιατρικής*, 3 τ., εκδ. Μινώταυρος, Αθήνα 1961
- Γουναρόπουλος, *Κοζανικά = Α. Κ. Γουναρόπουλος, «Κοζανικά», Πανδώρα 22 (1872) 557-558*

Βιβλιογραφία - Βραχυγραφία

- Δελιαλής, *Κατάλογος εντύπων Βιβλιοθήκης Κοζάνης* = Ν. Π. Δελιαλής, *Κατάλογος εντύπων Δημοτικής Βιβλιοθήκης Κοζάνης, Μέρος πρώτον. Ι. Έντυπα εκδόσεων 1494-1832 πλην των ξενογλώσσων*, [Δημοσιεύματα Δημοτικής Βιβλιοθήκης Κοζάνης, 1], Θεσσαλονίκη 1948, *Μέρος Δεύτερον. ΙΙ. Έντυπα εκδόσεων 1833-1912 πλην των ξενογλώσσων*, [Δημοσιεύματα Δημοτικής Βιβλιοθήκης Κοζάνης, 3], Θεσσαλονίκη 1964
- Διάφα-Καμπουρίδου Βασιλική, «Τα εκκλησιαστικά δικαστήρια της Ι. Μ. Σερβίων και Κοζάνης κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας», *Δίκαιο και Ιστορία* 3 [επιμ. Μ. Γιούνη], Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2018, σ. 226-287
- Holland Henry, *Travels in the Ionian Isles, Albania, Thessaly, Macedonia, etc. during the years 1812 and 1813*, Λονδίνο 1815
- Hughes, T. S., *Travels in Greece and Albania*, τ. 1-2, Λονδίνο 21830
- Karaberopoulos D. – Oeconomopoulou Alexandra, *Greek Medical Manuscripts of the period of 16th – Middle 19th centuries*, [Ανάτυπο από τα Proceedings of the 39th International Congress on the History of Medicine, Bari-Metaponto, 5-10 Σεπτ. 2004, τ. 2, σ. 140-145], Αθήνα 2006
- Καραμπερόπουλος, *Ελληνική Ιατρική Ορολογία* = Δ. Καραμπερόπουλος, *Ελληνική Ιατρική Ορολογία. Οι απαρχές της κατά το Νεοελληνικό Διαφωτισμό*, Αθήνα 2009
- Καρανάσιος, *Τα ιατρικά έργα του Γεωργίου Σακελλαρίου* = Χαρ. Καρανάσιος, «Τα ιατρικά έργα του ιατροφιλόσοφου Γεωργίου Σακελλαρίου βάσει των αυτογράφων χειρογράφων του στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης», στον τόμο: *Η επιστημονική σκέψη στον ελληνικό χώρο 18^{ος}-19^{ος} αι.* [Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου Ιστορίας των Επιστημών του ΚΝΕ/ΕΙΕ: “Επιστημονική σκέψη και φιλοσοφικός στοχασμός στον ελληνικό πνευματικό χώρο, 18^{ος}-19^{ος} αι., Προσλήψεις, ρήξεις, ενσωματώσεις”, Αθήνα 19-21.6.1997], Αθήνα 1998, σ. 347-361
- Καρανάσιος, «Μαρτυρίες Γεωργίου Σακελλάριου» = Χαρ. Καρανάσιος, *Μαρτυρίες αναφορικά με τη χρονολόγηση γεγονότων του βίου του Ιατροφιλόσοφου Γεωργίου Σακελλάριου*, *Ο Εραμιστής* 22 (1999) 117-135
- Καράς, *Οι επιστήμες στην Τουρκοκρατία* = Γιάν. Καράς, *Οι επιστήμες στην Τουρκοκρατία. Χειρόγραφα και έντυπα*, τ. 3: *Οι επιστήμες της ζωής*, Αθήνα 1994
- Κούζης, *Ιστορία Ιατρικής Σχολής* = Αριστ. Π. Κούζης, *Ιστορία Ιατρικής Σχολής*, Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Εκατονταετηρίς 1837-1937, τ. 3, Αθήνα 1939
- Leake, W. M., *Travels in Northern Greece*, τ. 1-3, Λονδίνο 1835 (ανατ. 1967)
- Λοφίτη Σταυρούλα, *Η βιβλιοθήκη του Γεωργίου Σακελλάριου*, εκδ. Περίπλους, Αθήνα 2015

Βιβλιογραφία - Βραχυγραφία

- Λιούφης, *Ιστορία της Κοζάνης* = Π. Ν. Λιούφης, *Ιστορία της Κοζάνης*, Αθήνα 1924 (φωτ. ανατ. 1994)
- Νοτοπούλου Βασιλική, «Η παράδοση των ιατροφιλοσόφων στην Κοζάνη και τη Σιάτιστα, 18ος με αρχές του 19ου αιώνα», Κοζάνη, 600 χρόνια Ιστορίας, ό.π., σ. 291-300
- Νοτοπούλου Βασιλική «Ανέκδοτη επιστολή προς τον Κοζανίτη ιατροφιλόσοφο Μιχαήλ Περδικάρη», Η Δυτική Μακεδονία στους Νεότερους Χρόνους, τ. Α΄, ό.π., σ. 751-762
- Ξηραδάκη, *Το προικοσύμφωνο της Μητιώς Σακελλαρίου* = Κούλα Ξηραδάκη, «Το προικοσύμφωνο της γνωστής λογίας του περασμένου αιώνα Μητιώς Σακελλαρίου», *Ελιμειακά* 27 (Δεκ. 1991) 107-118
- Παπαγεωργίου, *Ο εκσυγχρονισμός του Έλληνα πραγματευτή* = Γ. Παπαγεωργίου, *Ο εκσυγχρονισμός του Έλληνα πραγματευτή σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα (τέλη 18^{ου} – αρχές 19^{ου} αι.). Ένα μαθηματάριο εμπορίου του Αθανασίου Ψαλίδα*, Αθήνα 1990
- Παπακωνσταντίνου, *Ιστορία της Κοζάνης* = Μιχ. Παπακωνσταντίνου, *Μία βορειοελληνική πόλη στην Τουρκοκρατία. Ιστορία της Κοζάνης (1400-1912)*, 2^η έκδ., Αθήνα 1998
- Πασχαλίδης, Β., *Το αρχοντικό των Σακελλαρίων στην Κοζάνη 1670-1977*, [έκδ. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κοζάνης], Κοζάνη 1999
- Πέτσιος, *Ρήγα Φυσικής Απάνθισμα* = Κ. Θ. Πέτσιος, *Ρήγα Βελεστινλή Άπαντα τα Σωζόμενα. Φυσικής Απάνθισμα διά τους Αγκίνους και Φιλομαθείς Έλληνες*, τ. 2, [Βουλή των Ελλήνων], Αθήνα 2002
- Πούχνερ, *Γυναικεία δραματουργία* = Βάλτερ Πούχνερ, *Γυναικεία δραματουργία στα χρόνια της επανάστασης. Μητιώ Σακελλαρίου, Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου, Ευανθία Καϊρή. Χειραφέτηση και αλληλεγγύη των γυναικών στο ηθικοδιδακτικό και επαναστατικό δράμα*, Αθήνα 2001
- Σαμπανόπουλος, *Οι μετοικεσίες του Σακελλαρίου* = Β. Σαμπανόπουλος, «Οι μετοικεσίες του ιατροφιλόσοφου Γεωργίου Σακελλαρίου. (Από το Κατάστιχο λογαριασμών του, των χρόνων 1795-1813)», *Ελιμειακά* 1 (Μάιος 1982) 41-52
- Σπυριδωνίδης, Ηλ., «Το μεταφραστικό έργο της Μητιώς Μεγδάνη-Σακελλαρίου (1790-1863) στο πλαίσιο του Νεοελληνικού διαφωτισμού», *Ελιμειακά* 60-61 (2008) 27-47

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

• http://www.kozlib.gr/kozlib_new/

• <https://el.wikipedia.org/wiki/%>

• <https://www.vetoneews.gr/eleutherovima/item/57618-mhtiw-sakellariou-prwtoporos-kai-anatreptikh,-se-dyskoloys-kairoys-toy-michalh-pitenh>